

VII. CHAKANA SAVDO TOVAR AYLANMASI

Statistik ma'lumotlar jamiyatda sodir bo'layotgan ijtimoiy-iqtisodiy hodisa va jarayonlarni tavsiflash va boshqarishning eng muhim vositasidir. Hozirda yuqori sifatli statistik ma'lumotlardan foydalanmasdan davlat siyosatida to'g'ri boshqaruv qarorlarini qabul qilish imkonsiz. Shular qatorida savdo statistika ko'rsatkichlarini shakillantirish ham muhim ahamiyatga ega hisoblanadi. Jumladan, ulgurji va chakana savdo hamda umumiy ovqatlanish korxonalari savdo aylanmasi statistikasi ko'rsatkichi shular jumlasidan.

2024-yil 1-aprel holatiga ko'ra viloyat bo'yicha chakana savdo sohasida faoliyat ko'rsatayotgan tijorat korxonalar soni **12 139** tani tashkil etmoqda, shundan, faoliyat ko'rsatayotgan yirik korxonalar soni **34** ta, kichik korxonalar va mikrofirmalar soni **12 105** tani tashkil qildi.

Shu jumladan, savdo sohasida yuridik shaxs tashkil etmasdan faoliyat olib borayotgan YATTLar va uyushmagan savdo (jismoniy shaxslar)ning kuzatuvlar asosida yig'ilgan ma'lumotlar, chakana savdo ko'rsatkichlariga kiritilgan.

Chakana savdo aylanmasining asosiy ko'rsatkichlari

Yuqorida qayd etilgan tadbirkorlik subyektlari faoliyati natijasida, 2024-yilning yanvar-mart oylarida viloyatning chakana savdo tovar aylanmasi **6 577,5** mlrd. so'mni tashkil etib, 2023-yilning yanvar-mart oylariga nisbatan **108,0** % ni tashkil etdi.

Shu jumladan, yirik korxonalarining tovar aylanmasi **1 039,5** mlrd. so'mni (o'sish sur'ati **97,4** %), kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining tovar aylanmasi **5 538,0** mlrd. so'mni (o'sish sur'ati **110,3** %), shundan uyushmagan savdo tovar aylanmasi **733,4** mlrd. so'mni (o'sish sur'ati **113,9** %) tashkil etdi.

**CHAKANA SAVDO AYLANMASIDA YIRIK KORXONALAR, KICHIK
BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING HAJMI VA
O‘SISH SUR‘ATLARI**

Chakana savdo aylanmasi – savdo sohasida yakuniy iste‘mol uchun aholiga tovarlarni donalab yoki ko‘p bo‘lmagan miqdorlarda naqd pulga (bank kartalari orqali) sotishni nazarda tutuvchi faoliyat.

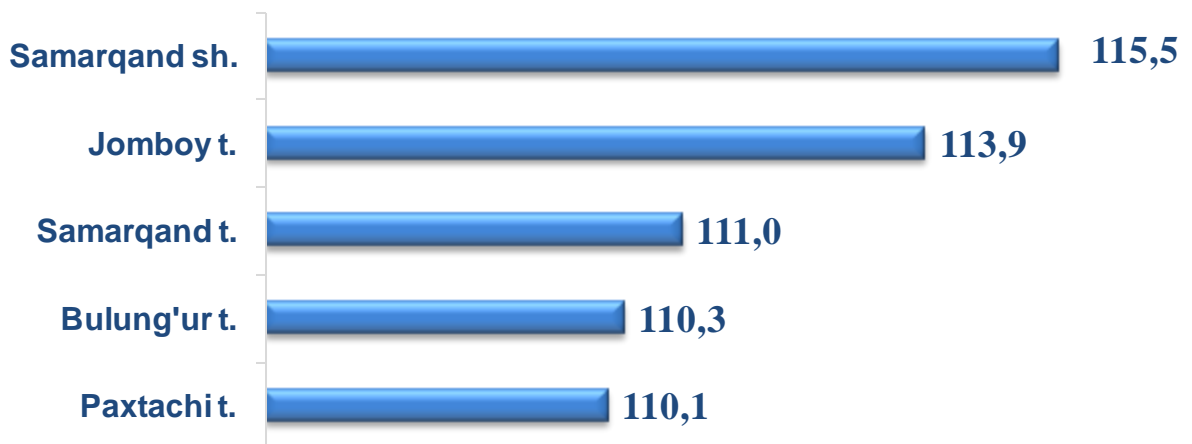
	Jami mlrd. so‘m	2023-yil yanvar- mart oylariga nisbatan, foizda	Yirik korxonalar mlrd. so‘m	2023-yil yanvar- mart oylariga nisbatan, foizda	Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik mlrd. so‘m	2023-yil yanvar- mart oylariga nisbatan, foizda
Samarqand viloyati	6 577,5	108,0	1 039,5	97,4	5 538,0	110,3
Samarqand sh.	2 231,7	108,4	774,7	97,2	1 457,0	115,5
Kattaqo‘rg‘on sh.	254,8	108,2	0,3	66,0	254,5	108,3
Oqdaryo	157,4	108,3	1,3	79,3	156,1	108,6
Bulung‘ur	420,8	109,7	7,9	84,6	413,0	110,3
Jomboy	222,2	107,4	1,7	13,1	220,5	113,9
Ishtixon	259,5	108,4	1,6	85,5	257,9	108,6
Kattaqo‘rg‘on	334,7	107,3	14,7	6,1 m.	320,0	103,4
Qo‘shrabot	132,5	105,2	1,2	86,9	131,3	105,5
Narpay	331,5	105,8	1,7	79,6	329,7	105,9
Payariq	196,5	107,5	1,9	88,8	194,6	107,7
Pastdarg‘om	233,8	105,2	8,9	56,8	224,9	108,9
Paxtachi	120,2	109,2	1,2	58,4	119,1	110,1
Samarqand	730,7	108,1	204,2	101,4	526,5	111,0
Nurobod	106,4	105,1	1,3	90,5	105,1	105,3
Urgut	645,8	109,0	12,9	115,9	632,9	108,9
Toyloq	199,0	109,1	4,1	99,2	194,9	109,3

2024-yilning yanvar-mart oylarida 2023-yilning yanvar-mart oylariga nisbatan viloyatning Bulung‘ur (**109,7** %), Paxtachi (**109,2** %), Toyloq (**109,1** %), Urgut (**109,0** %), Ishtixon (**108,4** %), Oqdaryo (**108,3** %) tumanlarida va Samarqand shahrida (**108,4** %) chakana savdo tovar aylanmasining yuqori o‘shish sur‘atlari qayd etildi.

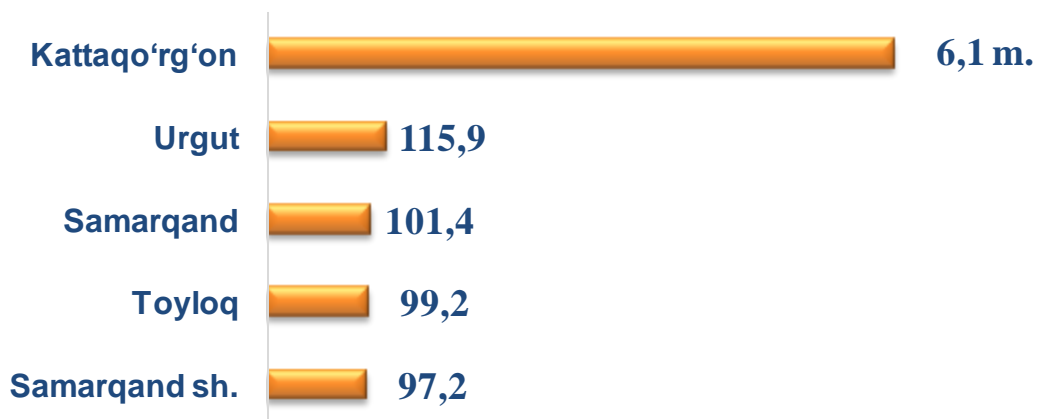
CHAKANA SAVDO TOVAR AYLANMASI TARKIBI

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining chakana savdo tovaraylanmasi hajmi, statistik hisob-kitoblarga ko‘ra **5 538,0** mlrd. so‘mni tashkil etib, 2023-yilning yanvar-mart oylariga nisbatan **10,3** % ga ko‘paydi. Viloyat miqyosida ushbu sektorning jami chakana savdo tovar aylanmasidagi ulushi **84,2** % ni tashkil etdi.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik korxonalarining eng yuqori o‘sish sur‘atiga ega hududlar, foizda

Yirik korxonalarining eng yuqori o‘sish sur‘atiga ega hududlar, foizda

Chakana savdo tovar aylanmasi tarkibida yirik korxonalarining tovar aylanmasi hajmi 2023-yilning yanvar-mart oylariga nisbatan **97,4** % ni va **1 039,5** mlrd. so‘mni tashkil qildi. Bu esa umumiy savdo hajmining **15,8** % ulushiga to‘g‘ri keldi.

**AHOLI JON BOSHIGA NISBATAN CHAKANA SAVDO TOVAR
AYLANMASI HAJMI VA O‘SISH SUR‘ATLARI**

Hududlar kesimida ma‘lumot

	Hajmi mlrd. so‘m	O‘shish sur‘atlari, foizda
Samarqand viloyati	1 559,4	105,7
Samarqand sh.	3 805,1	106,1
Kattaqo‘rg‘on sh.	2 682,0	106,6
<i>tumanlar:</i>		
Oqdaryo	906,3	105,7
Bulung‘ur	2 078,1	107,2
Jomboy	1 169,0	104,7
Ishtixon	938,3	106,1
Kattaqo‘rg‘on	1 137,0	105,2
Qo‘shrabot	932,6	103,2
Narpay	1 455,0	103,9
Payariq	717,2	105,0
Pastdarg‘om	608,8	103,0
Paxtachi	788,4	107,5
Samarqand	2 671,7	105,9
Nurobod	653,0	103,1
Urgut	1 151,8	106,4
Toyloq	897,9	106,5

Viloyat bo‘yicha 2024-yilning yanvar-mart holatiga ko‘ra o‘rtacha aholi jon boshiga chakana savdo tovar aylanmasi **1 559,4** ming so‘mni (2023-yilning yanvar-mart oylariga nisbatan **105,7** % ni) tashkil etdi.

Ushbu ko‘rsatkichni hududlar kesimida solishtirilganda eng yuqori hajm Samarqand shahri (**3 805,1** ming so‘m), Kattaqo‘rg‘on shahri (**2 682,0** ming so‘m), va Samarqand (**2 671,7** ming so‘m), Bulung‘ur (**2 078,1** ming so‘m) tumanlari hissasiga to‘g‘ri keldi.

**Xo‘jalik yurituvchi subyektlarning mulkchilik shakllari bo‘yicha
chakana tovar aylanmasi**

	<i>mlrd. so‘m</i>	<i>2023-yil yanvar- martga nisbatan foiz hisobida</i>	<i>yakunga nisbatan foiz hisobida</i>
Jami	6 577,5	108,0	100,0
<i>shu jumladan mulkchilik shakllari bo‘yicha:</i>			
davlat mulki	-	-	-
nodavlat mulki	6 577,5	108,0	100,0
undan fuqarolarning hususiy mulki	-	-	-

Savdo korxonalarining chakana savdo aylanmasi hajmi 2024-yilning yanvar-martida **3 044,2 mlrd. so‘mni** tashkil qilib, o‘tgan yilning shu davriga nisbatan **105,7** foizni tashkil etdi.

Norasmiy sektorning jami chakana savdo hajmi 2024-yilning yanvar-mart oylarida **3 533,4 mlrd. so‘mni** tashkil etib, o‘tgan yilning shu davriga nisbatan **10,2** foizga o‘tdi.

2023-yilning yanvar-martda chakana savdo aylanmasi tarkibi

	<i>mlrd. so‘m</i>	<i>2023-yil yanvar-martga nisbatan foiz hisobida</i>	<i>yakunga nisbatan foiz hisobida</i>
Chakana tovar aylanmasi	6 577,5	108,0	100,0
<i>shu jumladan:</i>			
savdo korxonalari	3 044,2	105,7	46,3
Norasmiy sektor	3 533,3	110,2	53,7
<i>shundan:</i> uyushmagan sektor (tashkil etilmagan savdo faoliyati)	733,4	113,9	11,1

Uyushmagan savdo tovar aylanmasi

2024-yilning yanvar-mart oylarida viloyatning barcha hududlarida joylashgan dehqon bozorlarida qishloq xo‘jaligi mahsulotlari sotuvchi jismoniy shaxslarning tanlama kuzatuvi o‘tkazildi. Kuzatuv natijalariga ko‘ra savdo aylanmasi hajmi 271,1 mlrd. so‘mni tashkil etdi. Bunda asosiy yirik hajm yangi uzilgan qishloq xo‘jaligi mahsulotlari savdosiga (114,6 mlrd. so‘m) to‘g‘ri keldi.

UYUSHMAGAN SAVDO TOVAR AYLANMASI: CHORVA (PARRANDA) BOZORLARI

2024-yilning yanvar-mart oylarida viloyatning barcha hududlarida joylashgan chorva (parranda) bozorlarida parrandalar va chorva mollarini sotuvchi jismoniy shaxslar tanlama kuzatuvi o'tkazildi. Kuzatuv natijalariga ko'ra savdo aylanmasi hajmi **462,3** mlrd. so'mni tashkil etdi. Bunda har hil yoshdagi qora mollar savdosi **382,6** mlrd. so'mni, qo'y va echkilar **58,9** mlrd. so'mni, otlar **18,6** mlrd. so'mni, parrandalar **2,2** mlrd. so'mni tashkil etdi. Savdo aylanmasining asosiy tarkibi quydagi ko'rsatkichlarda o'z aksini topgan:

Ichki savdo ko'rsatkichlarini shakllantirishda uyushmagan savdo tovar aylanmasi ham hisoblanadi. Bunga dehqon (oziq-ovqat) bozori hamda chorva mollari, parrandalar va boshqa hayvonlar bozorida jismoniy shaxslar tomonidan amalga oshirilgan savdo hajmlari kiradi. Uyushmagan savdo tarkibiga jismoniy shaxslar (dehqonlar)ning uy xo'jaligida o'z kuchlari bilan yetishtirgan qishloq xo'jaligi mahsulotlari hisobga olinadi.

**UYUSHMAGAN SAVDO AYLANMASIDA DEHQON* VA CHORVA
(PARRANDA) BOZORLARINING ASOSIY KO'RSATKICHLARI**

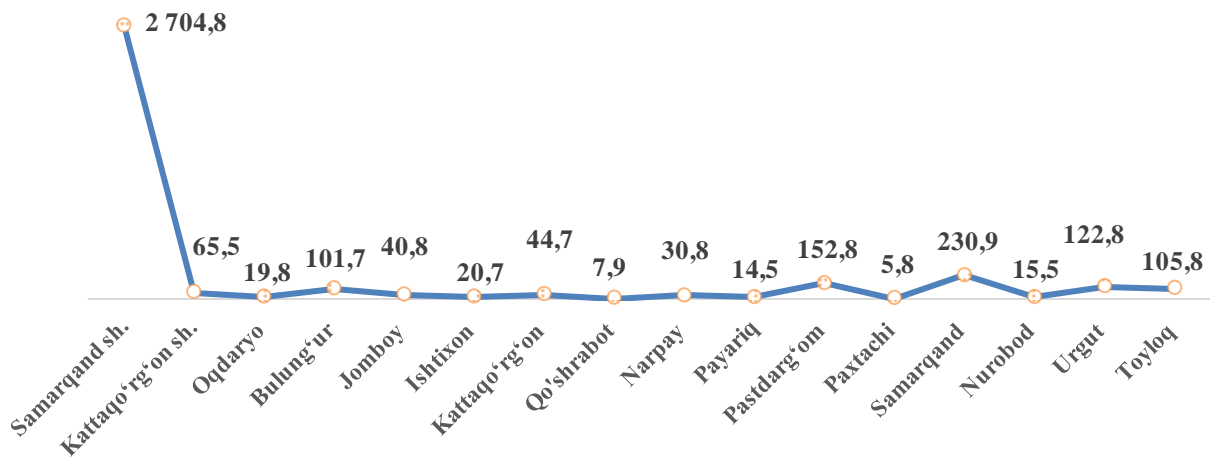
	Jami mlrd. so'm	2023-yil yanvar- mart oylariga nisbatan, foizda	Dehqon bozorlari, mlrd. so'm	2023-yil yanvar- mart oylariga nisbatan, foizda	Chorva bozorlari, mlrd. so'm	2023-yil yanvar- mart oylariga nisbatan, foizda
Samarqand viloyati	733,4	113,9	271,1	96,0	462,3	127,8
Samarqand sh.	66,1	122,3	47,0	84,5	19,1	4,4 m.
Kattaqo'rg'on sh.	87,2	109,1	34,8	60,4	52,4	104,5
tumanlar:						
Oqdaryo	42,7	112,4	2,0	77,5	40,7	115,0
Bulung'ur	58,5	109,8	22,5	159,9	35,9	89,0
Jomboy	51,5	105,8	24,4	58,4	27,1	121,9
Ishtixon	51,2	100,0	26,6	165,5	24,6	88,1
Kattaqo'rg'on	53,5	127,4	28,3	2,1 m.	25,3	79,6
Qo'shrabot	29,0	101,2	3,3	33,9	25,7	178,9
Narpay	38,3	108,2	16,0	3,2 m.	22,3	10,1 m.
Payariq	46,8	116,5	13,2	77,5	33,6	96,5
Pastdarg'om	31,1	119,6	1,9	132,3	29,1	125,9
Paxtachi	36,2	118,1	12,6	132,5	23,5	140,2
Samarqand	26,3	119,5	4,3	2,5 m.	22,0	2,2 m.
Nurobod	33,0	110,4	3,9	32,2	29,2	2,5 m.
Urgut	43,8	139,1	20,3	129,5	23,5	159,4
Toyloq	38,3	117,2	9,9	110,7	28,4	129,6

* – xo'jalik yurituvchi subyektlar va yakka taribdagi tadbirkorlar (YATT)ni qo'shmagan holatda;

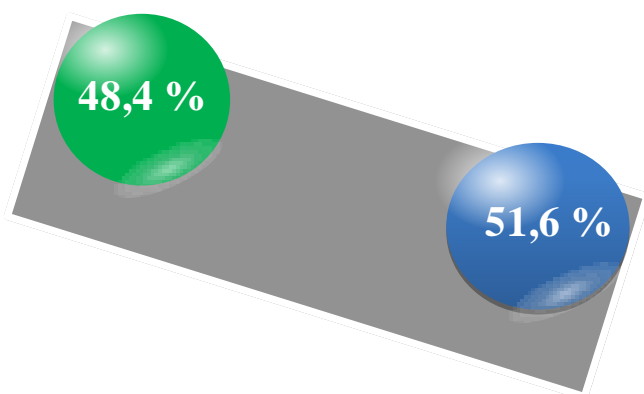
– jismoniy shaxslar (dehqonlar)ning uy xo'jaligida o'z kuchlari bilan yetishtirgan qishloq xo'jaligi mahsulotlari va chorva (parranda) mollari sotilishi hisobga olingan.

Ulgurji savdo tovar aylanmasi – qayta sotish maqsadida sotib olingan va tadbirkorlik faoliyatida foydalanish yoki o‘z foydalanishi (qayta ishlash) uchun uchinchi tomon tashkilotlari va yakka tartibdagi tadbirkorlarga o‘zgartirmagan holda jo‘natilgan tovarlarning qiymati, ushbu tovarlar uchun haq to‘lanadigan yoki to‘lanmaganligidan qat’iy nazar.

Hududlar kesimida ulgurji savdo tovar aylanmasi hajmi, mlrd. so‘mda

Viloyat bo‘yicha 2024-yilning yanvar-mart oylarida ulgurji savdo tovar aylanmasi **3 684,8** mlrd. so‘mni tashkil etib, 2023-yilning mos davriga nisbatan **122,2 %** ni tashkil qildi.

Savdo aylanmasi ulushi

- **Yirik korxonalar**
- **Mikrofirma va kichik korxonalar**

Kichik biznes subyektlarining ulgurji savdo aylanmasidagi ulushi statistik hisoblarga qaraganda **1 784,5** mlrd. so‘mni tashkil qilib, 2023-yilning mos davriga nisbatan **103,3 %** ga to‘g‘ri keldi. Viloyatda ushbu sektorning ulgurji savdo hajmidagi ulushi **48,4 %** ni tashkil qildi.

**ULGURJI SAVDO AYLANMASIDA YIRIK
VA KICHIK KORXONALAR**

Ulgurji savdo tovar aylanmasida yuqori o'sish sur'atlariga ega yirik korxonalar Samarqand tumanida (**2,2 m.**), Toyloq (**158,0 %**), Samarqand shahri (**155,0 %**) va Bulung'ur (**114,2 %**) tumanlarida kuzatildi.

2024-yil 1-aprel holatiga ulgurji savdo sohasida faoliyat ko'rsatayotgan tijorat korxonalarini soni **3 185** tani, shundan, faoliyat ko'rsatayotgan yirik korxonalar soni **28** tani, kichik korxonalar va mikrofirmalar soni **3 157** tani tashkil qildi.

	Jami mlrd. so'm	2023-yil yanvar- mart oylariga nisbatan, foizda	Yirik korxonalar mlrd. so'm	2023-yil yanvar- mart oylariga nisbatan, foizda	Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik mlrd. so'm	2023-yil yanvar- mart oylariga nisbatan, foizda
Samarqand viloyati	3 684,8	122,2	1 900,2	147,4	1 784,5	103,3
Samarqand sh.	2 704,8	129,0	1 607,7	155,0	1 097,1	103,5
Kattaqo'rg'on sh.	65,5	99,8	0,057	7,8	65,5	100,8
tumanlar:						
Oqdaryo	19,8	112,1	0,163	-	19,6	111,1
Bulung'ur	101,7	105,4	89,9	114,2	11,8	66,2
Jomboy	40,8	98,4	0,011	0,2	40,8	119,5
Ishtixon	20,7	101,9	-	-	20,7	101,9
Kattaqo'rg'on	44,7	99,4	-	-	44,7	99,4
Qo'shrabot	7,9	102,3	0,011	16,8	7,9	103,0
Narpay	30,8	96,8	0,069	59,7	30,7	97,0
Payariq	14,5	96,6	-	-	14,5	96,6
Pastdarg'om	152,8	101,5	19,8	26,8	133,0	173,4
Paxtachi	5,8	105,8	0,016	11,2	5,8	108,4
Samarqand	230,9	113,7	134,4	2,2 m.	96,4	67,5
Nurobod	15,5	98,0	0,014	31,0	15,5	98,2
Urgut	122,8	102,5	-	-	122,8	102,5
Toyloq	105,8	126,7	48,046	158,0	57,7	108,8